

Priskuranternes Betydning.

Et Bidrag til Belysning af Arbejderspørgsmaalet.

Af

Julius Schovelin,
cand. polit.

Vi befinde os øjensynlig for Tiden i en Strike-Periode. Ifjor Efteraar var det Cigarmagerne, i Øjeblikket er det Væverne, Hvidgarverne, Snedkerne, Bødkerne o. s. v. Efter at Strikernes Antal i Slutningen af 70erne var sunket ned til et Par Stykker om Aaret, er det siden 1880—81 atter begyndt at voxе. For saa vidt svarer Forholdet til Begyndelsen af 70erne, men Forskjellen mellem nu og da er dog fremtrædende. For en halv Snes Aar siden stod Strikens regelmæssige Benyttelse for den almindelige Bevidsthed som noget ganske Nyt; Følgen var, at man busede paa uden Omsigt og Forudseenhed. Fag efter Fag skulde prøve dette nye Universalmiddel til at faa Lønnen skruet i Vejret, og Tre-aaret 1873—75 har saaledes henvед 100 Striker at opvise imod kun 11 i 1871 og ingen i 1870. Der var næsten stadig flere Skruer i Gang, og den ene kom ofte den anden ligesom i Vejen. Nu synes man at bestræbe sig for at gaa mere rolig og langsomt prøvende

til Værks, Fag for Fag, de bedst stillede først! Bevægelsen er nu mindre ilter, vel ogsaa mindre sejrsvig og begejstret, men til Gjengjæld mere sejt.

Iblandt de Stridsæmner, som stadig forekomme imellem Arbejdsgiver og Arbejder, se vi jo ofte Spørgsmaalet om en Priskurant dukke op, enten saaledes, at man fra Arbejdernes Side ønsker en saadan indført, eller saaledes, at man søger at hævde en allerede bestaaende Priskurant imod Angreb eller Omgaaen fra Mestrenes Side. — I Begyndelsen af forrige Decennium spillede dette Krav en endnu større Rolle. Paa denne Lønningsform er der udkæmpet mange og lange Stridigheder selv der, hvor Enighed om det, som skulde synes at være det Væsenligere: Lønningens Højde, i Forvejen var tilstede. Her ligger altsaa aabenbart mere end et blot Principrytteri til Grund, og vi ville nu i det Følgende gjøre dette enkelte, i sig selv ikke uinteressante Punkt til Gjenstand for nogle saadanne korte og mere spredte Betragtninger, som kunne finde Plads i et Tidsskrift, idet Forf. iøvrigt forbeholder sig andet Steds ved en senere Lejlighed at komme mere udførlig ind paa Spørgsmaalet i dets Sammenhæng med vort Lands Strike-Historie.

Ved en Priskurant forstås jo en af Mestre og Svende i Forening vedtagen Norm for, hvilke Priser der blive at betale for hvert enkelt i Faget forekommende Stykke Arbejde. I Fag, hvor Arbejdet ikke i Følge sin Natur medfører en stærk og indgribende Specialisering, ja, Individualisering som f. Ex. i Kunstsnedkeriet, men hvor Arbejdet derimod er mere ensartet, og den større Dygtighed og Flid navnlig kun kan ytre sig ved hurtigere Arbejde, er en saadan Prisfor-

tegnelse paa sin Plads, idet den byder Arbejderne flere Fordele og dog opfylder Akkordarbejdets Hensigt: at give de dygtigere Lejlighed til at fortjene forholdsvis mere end de mindre duedige. Meningen med en Priskurant er for det første at gøre Arbejdsfortjenesten mere stabil. Begge de interesserede Parter have samlet sig om Priskuranten, og begge føle sig altsaa bundne derved, saa at sige ved Tro og Love. Det sædvanemæssige, det ved Tradition, Skik og Brug givne faar desuden igjennem en saadan Priskurant ligesom fast Form og Skikkelse, og derved exploiteres netop denne vigtige Faktors Indflydelse i Retning af at gøre Arbejdslønnen ubevægelig, uafhængig af tilfældige, forbigaaende Konjunktursvingninger, i Arbejdernes Favør. Ligeledes faa Arbejdernes sædvanemæssige Fordringer til Livet derved sin bestemte Formulering: Arbejderne paa deres Side véd nu, hvor meget de maa have i hvert enkelt Tilfælde for samlet at bevare og opretholde deres «standard of life», og dette giver deres Modstandskraft mod Forsøg paa at trykke den ellers saa elastiske Grænse ned en ganske anderledes Styrke end, naar Forestillingen om «standard of life» blot beror paa et rent løst Enkeltmands Skjøn, saa at den stadig staar Fare for at flyde ud ved en individuel Slaaen af i de enkelte Tilfælde. Prislisten er endelig Udtrykket for, hvad Mestrene paa deres Side anse for passende og billigt at byde deres Arbejdere, og for, hvor højt de mene at kunne gaa for dog selv at kunne staa sig derved. Det bliver saaledes naturligt at formode, at der igjennem en saadan Priskurant saa at sige er tilført Arbejdslønnen et mægtigt Stykke Konservativisme, eller rettere, at den konservative Indflydelse, som alle-

rede i Forvejen er forhaanden paa dette Omraade, herved faar et mere solidt og sikkert Fodfæste.

Ved en Prisfortegnelse tilsigtes der endvidere at skabe Ensartethed i Lønningsforholdene. De en Gang fastslaaede Priser maa følges overalt, paa alle Punkter, hos alle Mestre, for alle Arbejdspræstationer af samme Godhed og Værdi. Man søger derved at sætte en Bom for en af de for Arbejderne farligste Tendenser, nemlig, at Mestrene konkurrere paa Arbejdernes Bekostning. Under almindelige Forhold, hvor der ingen fast vedtagne, fælles Priser eksisterer, hvor Lønningerne altsaa ikke fastsættes under Et for hele Faget, men bestemmes i det enkelte Tilfælde ved tilfældig skiftende, ofte smaalig Akkorderen mellem den enkelte Mester og Svend, kan det nemlig ske, at en Mester benytter sin maaske blot øjeblikkelige økonomiske Overmagt over sine Arbejdere til at trykke Arbejdslønnen for at kunne levere sine Ting billigere og derved faa et Forspring i Konkurrencen. Idet der nu som Følge heraf snart efter opstaar Tendenser til Retablering af det oprindelige Ligevægtsforhold, kan dette da let, hvor der ikke er nogen Arbejderorganisation, ske paa den Maade, naar Forholdene iøvrigt gjøre det muligt, at de andre Mestre nødsages til ogsaa for deres Vedkommende at nedsætte Lønnen i tilsvarende Forhold. Den berettigede og sande Konkurrence mellem Driftsherrerne beror imidlertid paa en Kappelstrid om, hvem af dem, der kan indkjøbe det billigste og bedste Materiale, hvem der kan vaage bedst over Arbejdets Udførelse, over Orden og Akkuratesse paa sit Værksted, Præcision i Udførelsen af givne Ordre osv., og hvem der kan og vil lade sig nøje med den mindste Avance. En Konkurrence paa Arbejdernes

Bekostning er derimod i høj Grad ubillig. Muligheden for en saadan Konkurrence vil selvfølgelig bero paa, hvor lav Lønningsfoden er i Forvejen i vedkommende Fag, og kan overhovedet kun ligge indenfor visse Grænser. Ofte vil jo en slig Nedtrykken af Lønnen kun kunne være rent foreløbig; men det er paa dette Omraade af Vigtighed at fastholde, at enhver Bestræbelse for Bevarelsen af «status quo» altid er lettere end at fremkalde Forandringer til Forbedring af Arbejdslønnen: dette sidste kan tage meget mere Tid, Flid og Spild af Kræfter, og medens Græsset gror, dør Horsemo'r. At der er en Priskurant i et Fag, vil altsaa i denne Relation sige, at Intet er overladt til enkeltvis Akkorderen, men Arbejdspriserne ere fælles og almindelige, og den Omstændighed, at saadanne Afvigelser (Nedsættelser paa et enkelt Punkt), som kunne lede til de ovenfor berørte for Arbejderne uheldige Konsekvenser, ville være et Brud paa en fælles af alle og for alle given Norm, sætter naturlig under almindelige Forhold en heldig Stopper for slige Tendenser. Dette Moment er ogsaa for saa vidt af Betydning for Mestrene, som de under en Prisfortegnelse véd, hvor de holde i Konkurrencen, hvad deres Konkurrenter betale, og følgelig kunne gjøre deres Kalkule derefter uden Frygt for en letsindig og uforsvarlig Underbyden af deres Kolleger.

Endelig bidrager en Priskurant i en væsenlig Grad til at styrke og samle Arbejdernes Organisation. Den bringer det til at staa klart for Arbejdernes Bevidsthed, i hvor høj Grad Opretholdelsen af «standard of life» er en fælles Sag, og hvor vigtigt det er, at de givne Lønningsbaser bevares, og man slutter sig derfor naturlig stærkere sammen. Der er nu et fast Grundlag at

kæmpe paa, et tydelig udtalt Maal at kæmpe for, en bestemt Fane at flokkes om. Og en fast Organisation er jo netop en væsentlig Betingelse for Hævdelsen af den givne Lønningsstatus.

Hvad nu angaaer Spørgsmaalet om, hvorvidt og i hvilken Grad Priskuranterne faktisk og praktisk have svaret til de Forventninger, man saaledes knytter til dem i Følge en saadan mere theoretisk Betragtning, da skulle vi med Hensyn til de engelske Erfaringer herom nøjes med at henvise til Brentano: Arbeitergilden der Gegenwart II S. 213—4 o. fl. St., hvori flere talende Kjendsgjerninger til Gunst for Priskurantes heldige Indflydelse findes meddelte og blot heraf i Forbigaaende nævne to saa slaaende Exempler som, at de londonske Skibsbyggeres Prisliste bestod uforandret fra 1824 til 1867 og at de londonske Sætteres Tarif først bestod fra 1785—1800 uforandret, derpaa efter en Revision fra 1800—1810, dernæst fra 1810—16 og endelig efter en tredje Revision endogsaa fra 1816—66. Derimod skulle vi nu her i det Følgende ganske løselig skizzere Forholdene for Danmarks Vedkommende og særlig dvæle ved et Par enkelte i denne Henseende særlig interessante Erhverv, imedens dog den mere fuldstændige og detaillerede Behandling af Spørgsmaalet og den nærmere i det Enkelte gaaende Dokumentation, som alt ovenfor bemærket, maa gjemmes til en senere Lejlighed.

Medens kun nogle enkelte Fag her i Landet — Tømrere, Murere og Kurvemagere — havde egenlige Prisfortegnelser før 70erne, rejste der sig pludselig i Begyndelsen af dette Decennium, samtidig med den socialistiske Agitation og til Dels udgaaende fra denne, en

livlig Bevægelse i de fleste større Fag for Indførelsen af Priskuranter. — I Slutningen af 60erne var vel Tanken allerede dukket op i to Fag: hos Bogbinderne 1868 og Bogtrykkerne 1869, men uden at der skete noget alvorligt Forsøg paa Gjennemførelsen. I det første Fag blev det paa et Møde af Svende i Oktbr. 1868 overdraget et Udvalg paa 10 Medlemmer at udarbejde et Udkast til en Priskurant, og dette blev da ogsaa færdigt omtrent et Aarstid efter. Nu nedsatte Mestrene en Komite til at revidere Svendenes Arbejde, og efter forskjellige Konferencer med Svendevalget naaede dette Udvalg endelig at blive færdigt efter to Aars Forløb, altsaa i Slutningen af 1871, hvorpaa Udkastet publiceredes i Juni 1872; men kun som — «vel skikket til Vejledning i at bestemme Arbejdslønnen». Da Prisfortegnelsen saaledse ikke havde nogen bestemt bindende Karakter, var dens Betydning i Virkeligheden ganske illusorisk. — Blandt Typograferne begyndte Bevægelsen, som sagt, i 1869, men først i 1871 fik man et Tarifforslag færdig, som imidlertid blev fuldstændig afvist af Mestrene og dermed faldt til Jorden.

Med den socialistiske Bevægelse vaagnede imidlertid Tanken paany blandt Arbejderne, og denne Gang tog man fat paa Sagen med mere Energi og Bestemthed. Man erindre den særegne Maade, hvorpaa Arbejderrøret blev til. En besynderlig Blanding af praktisk «trades unions»-Politik og halvfordøjede socialistiske Theorier blev Arbejderpartiets Katechismus, og paa Programmet var da ogsaa Priskuranten opført. Lønningsforhøjelser gennem Striker var det første, nærmest liggende Formaal, som man strax styrede løs paa; efter at man i lange Tider kun havde set enkelte

Arbejdsnedlæggelser nu og da, rent undtagelsesvis, med Aaringers Mellemlum, fik man nu Skrue i Hobetal, i fem Aar (1871—75): 135. Men var Lønningsforhøjelsen Maalet og Striken Angrebsvaabnet, var Indførelsen af en Priskurant Bygningen af den Fæstning, der skulde betrygge og forsvare den vundne Position, og tjene som Udgangspunkt for nye Felttog. Det gik imidlertid ulige lettere med at faa højere Løn end med at faa den sikret gennem en saadan Garanti.

Nogenlunde samtidig bliver Interessen for en Priskurant levende blandt Skomagerne og Bygnings-snedkerne (1872). Det var Skomagerne, der først tog Affære, medens Sagen først nogen Tid blev omhyggelig prøvet, diskuteret og modnet hos Bygnings-snedkerne, i hvilket Fag Forslaget ogsaa først blev frembaaret af en Fagorganisation. For Skomagernes Vedkommende kom det den 10. Juni til en Skrue paa Indførelsen af en Priskurant, der gennemgaaende forhøjede Arbejdspriserne. Prislisten var imidlertid kun et løst skizzeret Program, i høj Grad summarisk og primitivt affattet; og Svendene lod den derfor falde i Erkjendelsen af dens Uigjennemførlighed og Utilstrækkelighed, da Mestrene hurtig gik ind paa en simpel Forhøjelse af Lønnen paa 30 til 33 Procent. — I Begyndelsen af 1874 udarbejdede man imidlertid paany en i Modsætning til den foregaaende meget omstændelig Priskurant, da det havde vist sig, at man uden en saadan Prisliste ikke havde kunnet bevare den højere Løn. Selve Apparatets Vidtløftighed, Inddelingen efter 3 forskjellige Dygtighedsgrader, 3 forskjellige Hold af Arbejdere, viste imidlertid, at her var særlige faglige Vanskeligheder at overvinde, og at en stor Uensartethed i Løn-

ningsforholdene i og for sig er naturlig og uundgaaelig i Faget. Da Mestrene atter gik ind paa nogen Forhøjelse, opgav man ogsaa denne Gang Sagen.

Som alt ovenfor antydet, gik Planen om Indførelsen af en Priskurant hos Bygningssnedkerne Haand i Haand med Dannelsen af en fuldstændig Fagorganisation. Udarbejdelsen af Prislisten gav umiddelbart efter Anledning til Dannelsen af den første egentlige Fagforening i Danmark, stiftet den 16. Februar 1872. Dens Formaal er «at samle alle Bygningssnedkerne i Kjøbenhavn for ved fælles Samvirken at fastsætte og fastholde en Prisfortegnelse over Arbejdslønnen, saaledes at den staar i passende Forhold til Priserne for Livsfornødhederne». Den foreløbig udarbejdede Priskurant var i Modsætning til Skomagernes løse Udkast tilsyneladende et dygtigt og omhyggeligt udført Arbejde. Mestrene synes at have staaet temmelig raadvilde og usikre overfor denne nye og uvante Situation; medens Svendene stod samlede og enige, optraadte Mestrene kun enkeltvis, og skjønt Priskuranten vel afvistes fra nogle Sider og forkastedes af selve Lauget, blev den dog betingelsesvis og med forskellige Forbehold gennemført under en stærk Pression fra Fagforeningens Side i Løbet af 1872. I Januar 1873 greb først Mestrene til samlet Modværge, det kom til en «lock-out», men Resultatet blev dog paa den ene Side, at Svendenes Priskurant blev den foreløbige Lønningsbasis, paa den anden Side Udarbejdelsen af en Priskurant af Mestre og Svende i Forening — hvorved altsaa Prislisteprincippet var definitivt fastslaaet i Faget — der stillede Svendene ligesaa gunstig som i Følge deres egen. Denne blev uforandret bestaaende til 1875, i hvilket Aar den blev omskrevet fra

Rigsmønt til Kronemønt og samtidig noget forhøjet, og der nedsattes da tillige en Voldgiftsret med Fuldmagt til bindende Fortolkninger af Prislisten i Tilfælde af Tvistemaal. Denne Tilstand varede i c. 2 Aar, men i 1877 vare de gode Tider fuldstændig forbi, det var umuligt længere at holde igjen overfor den europæiske Reaktions Bølge, og Følgerne viste sig snart. Priskuranten blev omgaaet og tilsidesat saa hos en Mester, saa hos en anden. I Sommeren 1877 blev der da stillet Forslag i Fagforeningen om selv gjennemgaaende at nedsætte Priskuranten med 10 Procent, og naar det forkastedes, var det væsenlig kun for rent formelt at hævde Priskuranten af 1875 som den normale, principielle Lønningsbasis. Reelt fik det ingen Betydning, Arbejdspriserne sank stadig, ofte meget mere end 10 pCt., og Fagforeningen udtyndedes efterhaanden. Den holdt imidlertid dog Hovedet oppe under de vanskelige Forhold og foranledigede Møde paa Møde, hvor Bygnings-snedkerne opfordredes til Enighed om en fælles Lønningsnorm, en selv nok saa lav Priskurant. I 1879 fik den atter fast Tag i Begivenhederne og fik benyttet et Opsving i Konjunkturerne for Faget til at samle Svendene om en Priskurant, der gjennemgaaende var 10pCt. lavede end Prislisten i 1875, og denne blev gennemført ved Hjælp af partielle Striker gennem 1879—80. I Foraaret 1882 lykkedes det endelig ved en Overenskomst i det Væsenlige at faa gjenindført Priskuranten af 1875.

Man vil altsaa se, at medens Priskuranten iøvrigt lod sig gennemføre og hævde, formaaede den dog ikke at staa sig overfor det økonomiske Tryk i 1877—78; men vi maa jo til Bedømmelsen heraf vel lægge Mærke,

for det første til, hvor gennemgribende og mægtig den økonomiske Krise den Gang var, endvidere til den stærke Opløsning, der var almindelig i hele den faglige Organisation her hjemme paa dette Tidspunkt, fremkaldt ved rent politiske og personlige Forhold (Pios Bortrejse o. s. v.), og endelig til den særlig for Bygningssnedkernes Vedkommende betydningsfulde Omstændighed, at netop i disse Aar begyndte for Alvor Maskinernes Indtrængen i Faget, en Udvikling, som har taget en saadan Fart, at Haandværkernes Gjerning nu væsenlig er reduceret til Sammenføjelsen af det færdige Maskinarbejde. Af Interesse er det imidlertid at se de ihærdige Bestræbelser fra Fagforeningens Side efter at tilvejebringe Ensartethed i Lønningsforholdene ved at bevare en Priskurant selv med lavere Satser, hvilket jo ogsaa helt igjennem er lykkedes den, naar den alleruheldigste Tid lige undtages. Dette er nemlig i Virkeligheden Nerven i dette Forhold. Det har været muligt næsten altid at faa Arbejdslønnen fastsat under Et for hele Faget paa den naturligste Maade af Verden, nemlig ved at ned sætte og forhøje Priskuranten. Man har derved kunnet holde længere og kraftigere igjen overfor den nedad gaaende Bevægelse og har kunnet benytte sig forholdsvis hurtigere af de opad gaaende Konjunkturer, da Svendene saaledes stadig have staaet samlede paa den ene Side overfor Mestrene paa den anden Side. Staar derimod den enkelte Svend overfor den enkelte Mester, er han ved Akkorderingen trykket af dennes økonomiske Overlegenhed, idet Mesteren jo altid kan undvære det enkelte Arbejdsindivid, medens derimod Mestrene i Forening ikke kunne undvære alle Svendene.

Fra Skomagerne og Bygningssnedkerne forplantede

Bevægelsen til Gunst for Prislisterne sig videre til Malerne, Bundtmagerne, Bødkerne, Møbelsnedkerne og Stolemagerne, Sadelmagerne, Karethmagerne og Blikkenslagerne, medens Interessen for Sagen paany vaktas blandt Bogtrykkerne og Bogbinderne. — I Slutningen af 1873 gjenoptog Typograferne Tarifsagen, men først i Maj 1874 naaede man at faa aabnet Forhandlinger med Principalerne, og et Fællesudvalg af Bogtrykkere og Svende enedes da om en Tarif, der traadte i Kraft den 1. Jan. 1875. Denne Tarif, der blot omfattede Værksætterne, men derimod ikke Avissætterne, fremkaldte imidlertid saa langt fra almindelig Tilfredshed blandt Arbejderne, at man allerede i 1876 begyndte at udarbejde Forslag til en Revision af Tarifen, hvilket gjennem en lang Række af Forhandlinger førte til en større Strike her i Byen i Slutningen af 1876, som endte med et fuldstændigt Nederlag for Typograferne, og Tarifsagen var dermed falden til Jorden. Arbejdspriserne holdt sig dog i det Væsenlige, med Undtagelse af en Tid efter Striken, nogenlunde uforandrede paa et Standpunkt, der svarede til Tarifen af 1875.

For Møbelsnedkernes Vedkommende kan mærkes et mislykket Forsøg paa i 1873 gjennem en Arbejdsnedlæggelse at faa gennemført en Priskurant, hvad der imidlertid her synes at have stødt paa særlige, faglige Vanskeligheder. — Allerede i 1872 havde Malerne opstillet et Forslag til en Prisfortegnelse, uden at dette dog den Gang drog videre Virkninger efter sig. I 1874 lykkedes det dem imidlertid at faa en Priskurant sat igjennem, dog kun som »en brugbar Vejledning til Ordning af Arbejdspriserne mellem Mester og Svende«. Til

Trods for denne Priskurants saaledes kun rent facultative Karakter, og til Trods for forskellige uheldige Forhold i Faget have dog Arbejdspriserne siden da holdt sig nogenlunde uforandrede, om vel end noget højere i 1875 og noget lavere i de daarligste Aar.

For de fleste andre af de ovenfor nævnte Fags Vedkommende (saasom Skræddere, Karethmagere o. s. v.) kan Forholdet i Almindelighed siges at have været dette: De i det første Femaar af 70erne i disse Fag gennemførte Priskuranter maatte i deres Oprindelse paa Grund af Tidens hele Karakter naturlig blive meget prekære. De bleve satte igjennem, enten direkte ved Strike eller i alle Tilfælde under et saa stærkt Indtryk fra Mestrenes Side af direkte eller indirekte Tvang, at de bar Spiren til Undergang i sig selv. Da deres Satser desuden ofte vare særdeles høje, viste de sig saaledes selvfølgelig under den økonomiske «Deroute» i den sidste Halvdel af 70erne ude af Stand til at bevare den stærke Opsvings-Periodes anormale Priser. Men derfor bleve de langt fra uden Betydning. Arbejdslønnen holdt sig længere paa det temmelig høje Punkt fra 1875 i disse Fag end i Fagene uden Priskurant, og man finder heller ikke i disse Erhverv en saadan stadig, rask fremadskridende og vidtgaaende Reduktion, som f. Ex. i Fag som Cigarmagernes, Møbelsnedkernes, Pianofortearbejdernes o. s. v., ligesom Lønnen ogsaa, hvor Priskuranten formelt er bevaret, har haft større Tendens til Opadgaaen. Vi se derfor ogsaa, at disse Fag for Tiden ubetinget maa regnes blandt de Erhverv, som relativt maa siges at staa sig bedst efter hele Periodens forskellige Omvæltninger og Svingninger. — For Blikkenslagernes (Bygningsarbejds) Vedkommende have endogsaa Arbejds-

priserne med forholdsvis korte Mellemrum holdt sig saa temmelig uforandrede siden 1875.

Det samme kan i endnu højere Grad siges om Kurvemagerne. Dette Fag hører, som man vil erindre, til de faa Fag; som længe før 70erne have haft Priskurant. Deres Arbejdsstarif af 1856 holdt sig uforandret til 1872, men synes at have været temmelig lav, og Erhvervet var da ogsaa i øjensynlig Tilbagegang med synkende Arbejderantal. I Oktober 1870 henvendte Svendene sig til Mestrene om Forhøjelse i Tarifen; i Jan. 1872 kom der derfor en ny Priskurant, som imidlertid vakte Svendenes Misfornøjelse, og ved en Strike i Novbr. s. A. gennemførte de da en af dem selv udarbejdet Prisliste. Denne blev revideret i 1875 ved Omskrivningen fra Rigmønt til Kronemønt og derved tillige noget forhøjet, hvorefter Kurvemagerens Løn har holdt sig i det Væsenlige uforandret, maaske dog en Smule lavere end i 1875.

For Murernes og Tømrernes Vedkommende har Arbejdslønnen jo ligeledes i lange Tider været fastsat gennem Priskuranter, der her synes at have dannet en naturlig Fortsættelse af de gamle Cancellitaxter. Fra Begyndelsen af 50erne holdt Lønnen sig da ogsaa temmelig ensartet og stadig i begge Fag lige indtil Midten af 60erne. I 1865 synes Forholdene først at have givet Anledning til Klage fra Tømrersvendenes Side, og ved en Strike hævdede man saa Priskuranten for Akkordarbejde af 1852 i dens hele Omfang, og satte for Daglønnens Vedkommende en Forhøjelse igjennem. Noget lignende skete omtrent samtidig for Murernes Vedkommende. Næste Aar udbrød der atter Strike i Tømrerfaget, hvorved Arbejdspriserne atter gik noget op, medens

Forholdene i Slutningen af 1867 bleve ordnede for Murernes Vedkommende. Derefter bestode disse Satser i det Væsenlige uforandrede til 1872—73, da de gennemgaaende bleve forhøjede i begge Fag, hvorpaa de atter steg lidt i 1875 ved Revisionen og Omskrivningen af Priskuranten. I den seneste Tid (1883) ere Prisfortegnelserne igjen blevne forhøjede. — Medens Arbejdslønnen saaledes i de foregaaende Aartier i høj Grad udmærkede sig ved Stadighed, have Priskuranterne, som vi saa, været mere udsatte for Forandringer i den sidste Tid, og indenfor dennes forskellige Revisionsperioder have desuden Arbejdspriserne svunget noget omkring Priskuranternes Satser. I de rigtig gode Tider var Arbejdslønnen i Almindelighed noget højere — Prisfortegnelsen var Minimalgrænse — i de daarligste Tider atter noget lavere — Prislisten var Maximalgrænse. Omendskjønt Stabiliteten saaledes har været mindre end før, maa det dog siges at have vist sig, at Priskuranten saa at sige har afgivet ligesom et naturligt Tyngdepunkt for Arbejdslønnens Svingninger; Lønningsforholdene have ligesom været beherskede af en Tendens til i Tilfælde af Forrykkelse og indtrædende Bevægelser hurtigst mulig af sig selv at søge tilbage til Priskurantens Niveau som den naturlige Ligevægtstilstand.

Vi se altsaa saaledes, at Fagene med Priskuranter gennemgaaende have staaet sig forholdsvis bedst; men man kan tillige ikke undgaa at blive opmærksom paa den Forskjel, der er til Stede mellem Forholdene i de sidste 10—12 Aar og i de foregaaende Decennier. Som det jo navnlig fremgaar af de engelske Erfaringer, have Priskuranterne før 70erne i Almindelighed yderst sjældent været underkastet Forandringer, men ere kun nu

og da med lange Tiders Mellemrum blevne underkastede mindre Revisioner, ligesom Lønningsforholdene overhovedet, selv i de mindre gunstig stillede Fag, have været temmelig rolige og stabile, hvorimod de i de senere Aar have været i en paafaldende Grad urolige og udsatte for Svingninger og stærke Bevægelser. Disse Tendenser ere vel netop blevne modvirkede og hæmmede af Prisfortegnelserne i de Fag, som have haft saadanne, men disse have dog kun formaaet at øve en stærk og betydningsfuld Gnidningsmodstand overfor de op- og nedadgaaende Bevægelsers Hastighed og Styrke, særlig overfor Kriseperioden, idet jo, som vi have set ovenfor, «Baissen» baade kom sidst til Prislistefagene og i disse fik sit forholdsvis mindste Udslag. Til Trods for denne Gnidningsmodstand er det dog imidlertid gaaet saaledes, at Arbejderne, et enkelt Fag maaske undtaget, ikke have kunnet modstaa Fristelsen til at knibe Lønnen op over Prisfortegnelsens Satser af og til i den allerbedste Tid, i »Newadas flotte Dage«, og omvendt er det jo ogsaa lykkedes Mestrene paa det knappest og usleste Tidspunkt at tilsidesætte og omgaa Prislisterne paa kortere og længere Tid og i enkelte Tilfælde endogsaa at faa helt Bugt med den. Og i de øvrige Fag have Svingningerne selvfølgelig været endnu mere udprægede, og Overgangene endnu brattere og voldsommere. Exempelvis skulle vi blot nævne, at Snedkernes Løn fra 1871 til 1875 steg 28 til 29 pCt.; derpaa faldt den i de slette Aar atter ned til et Punkt, der laa 11 pCt. lavere end Lønningsniveauet i 1871, hvorefter den igjen har hævet sig en 14—15 pCt., saa at den for Tiden er c. 3 pCt. højere end 1871; Pianofortearbejdernes Løn steg fra Slutningen af 60erne

til 1875 med 25 pCt., gik derpaa ned (o. 20 pCt.) til sit tidligere Standpunkt, hvorefter den atter er stegen o. 8 pCt. I disse og lignende Erhverv har ingen Prisfortegnelse holdt igjen og de tilstedeværende Tendenser have derfor her faaet deres skarpeste og kraftigste Udslag.

Kaste vi Blikket paa de engelske Forhold i Tiden efter Udgivelsen af det ovenfor citerede Værk af Brentano, se vi fuldstændig det samme Billedet kun i endnu større Format. De ovenfor nævnte, enkeltvis anførte Exempler viste jo Ro og Stabilitet gennem Aartier før 70erne, men efter den Tid har England, trods alle Priskuranter og alle Paastande om «trades-unions»s Maadehold og Interesse for en stadig og ensartet Løn, oplevet de største Svingninger og Forrykkelser i Lønningsforholdene i det Hele taget. I Begyndelsen af 70erne skruede Masser af Striker Arbejdslønnen op til en ofte umaadelig Højde*), ja man har endogsaa Exempler paa, at Lønnen i 1871—73 i 26 Maaneder er stegen med over 83 pCt. gennem 5—6 trinvis Forhøjelser; og i de daarlige Aar 1877—79 sank atter Arbejdslønnen under heftige Stridigheder og nye Striker, ofte til en ren Sultebetaling. Og tilsvarende Tilstande træffe vi over hele den civiliserede Verden i det sidste Decennium.

Denne feberagtige Uro, disse stærke op- og nedad-gaaende Bevægelser i Lønningsforholdene hænge jo paa det nøjeste sammen med hele Tidens økonomiske og sociale Udvikling. Til de moderne, stærkt anspændte

*) Jfr. navnlig Bevan: The Strikes of the Past Ten Years; Journal of the statistical society. Vol. XLIII. — Part. 1 March 1880. S. 37 nederst.

Produktions-Perioder, der sætte et saa kraftigt Liv i Omsætningen og Spekulationen og fremkalde pludselige og voldsomme Prisstigninger, maa svare store Forhøjelser i Arbejdslønnen, der maa følge hurtig efter, for at Arbejderne ligesaa vel som de øvrige Samfundsklasser kunne nyde godt af Opsvinget, medens det er der, og paa den anden Side maa da atter Kriserne, Overproduktionens og Overspekulationens naturlige Reaktion, trykke Arbejdspriserne ned med ligesaa megen Hurtighed og Styrke for den almindelige økonomiske Balances Skyld. Under tidligere Tidens mere regelmæssige Produktionsforhold var Sædvanen mere dominerende paa Arbejdslønnens Omraade og kunde være det, og det var jo væsenlig denne Faktor der gav Arbejdslønnens Stabilitet. Nu er imidlertid denne Faktors Indflydelse øjensynlig mere og mere i Færd med at blive trængt tilbage. — Desuden spillede det Lokale før en langt større Rolle end nu. For længere Tid tilbage vare de forskellige Slags Haandværkere i et Land jo ofte næsten ligesaa mange lokale Monopolister. Arbejdslønnen kunde derfor være saa temmelig upaavirket af de store Svingninger paa Verdensmarkedet og bestemtes naturlig af, hvad der var gængs paa Egnen, hvad man plejede at give, og dette fixerede man saa undertiden yderligere igjennem en Priskurant, der saa igjen bandt Vanen fastere. De store Landes Maskinindustri og det stigende Samkvem mellem Landene paa Grund af Transportmidlernes rapide Udvikling, ikke alene i Retning af Hurtighed, men navnlig ogsaa i Retning af Billighed, rykke imidlertid stadig dette Forhold mere og mere truende ind paa Livet. Indenfor Toldskrankens lune Hygge kunde f. Ex. Skomagerne før sidde i uforander-

lig Stagnation og indrette det mageligt og konservativt med deres Arbejds løn, men Maskintekniken i de store industrielle Lande er imidlertid gaaet frem, Maskinerne levere nu forbavsende Masser af billigt Skotøj paa kort Tid, og Indførselen af færdige Produkter aabner Konkurrence med Indlandets Haandværkere. Men derved er Situationen ogsaa given; derved er Haandværket ogsaa delvis kommen ind under Verdensmarkedets Herredømme, og maa følge dets, som det i alt Fald hidtil synes, stedse større og større, hyppigere og hyppigere Svingninger.

Det er imidlertid ikke alene det stærkere Verdenssamkvem, den stigende Maskintrafik, den hurtige, mere feberagtig anspændte Produktionsmethode og lignende økonomiske Faktorer, som have skabt hine urolige Tendenser paa Arbejds lønnens Omraade og knækket Sædvanens konservative Indflydelse. Naar Arbejds lønnen nu svinger saa stærkt baade til den ene og den anden Side, og naar Priskuranterne væsenlig kun øve Gnidningsmodstand imod, hæmme, forhale og delvis formindske disse Bevægelser Heftighed og Hurtighed, da ligger dette ogsaa for en Del i, at den Lønningspolitik, der skulde bære Priskuranterne oppe, nu er en anden. Efter Internationales Dannelse og Kulmination have jo de fleste Lande været Gjenstand for en omfattende og hidsig Arbejderagitation, de sociale Klasse modsætninger ere blevne skærpede, og skjønt det som oftest er socialistiske Theorier, der staar paa Banneret, har man dog ikke hidtil fundet noget andet Angrebsvaaben og Løftestang end det Middel, som den frie Konkurrence selv giver Anvisning paa, nemlig Striken. Efter 1870 kan det maaske siges, at der e

bleven striket mere den hele Verden over end i alle foregaaende Aarhundreder tilsammen. Før var Arbejdsnedlæggelser altid noget, der skete ganske undtagelsesvis, selv i England. Der kunde forefalde en enkelt større en Gang imellem, men i Almindelighed vare Forholdene rolige. Efter 1870 var der, i alt Fald en kortere Tid, ligesom Strikefeber over alt; man strikede i alle Lande, i alle Egne, i alle Fag, paa alle Tider, ved de mest forskjellige Lejligheder. Man se f. Ex. Tallene for de engelske Striker i Tiaaret 1870—79*):

1870: 30	1875: 245
1871: 98	1876: 229
1872: 343	1877: 180
1873: 365	1878: 268
1874: 286	1879: 308
	(til 1. Dec.)

For Danmark stiller Forholdet sig saaledes:

1871: 11	1876: 15
1872: 29	1877: 3
1873: 24	1878: 7
1874: 39	1879: 1
1875: 32	1880: 7**)

Paa Grund af Fagorganisationens Ungdom herhjemme og, som ovenfor omtalt, tilfældige politiske og personlige Forhold, vare Arbejdsnedlæggelserne under den nedadgaaende Periode her i Landet forholdsvis faa**) imod Englands, men nu har jo Skruebevægelsen atter taget Fart. — En Strikepolitik er imidlertid ingen heldig Basis for Priskuranterens Bevarelse; denne forud-

*) Bevan: The Strikes of the Past Ten Years, se ovfr.

**) Til Sammenligning kan anføres, at vi i 60erne kun have ialt — 4 Striker at opvise hernjemme.

sætter tværtimod en Fredspolitik, hvorfor vi jo ogsaa saa tidt se, at Prisfortegnelser og Voldgiftsretter sættes i Forbindelse med hinanden. Den Lønningspolitik, som skal have de bedste Chancer for gennem en Priskurant at fastholde en passende, stabil Arbejdsbetaling, synes naturlig at være den, der tilstræber et roligt, fredeligt Forhold mellem Mestre og Svende, og som binder i Hævdelsen af det sædvanemæssige, i de faglige Traditioner og i Mestrenes Billighedsfølelse overfor deres Svende paa Grund af det fælles faglige Baand (jfr. ovf.). Tendensen er imidlertid gaaet i modsat Retning, og det er utvivlsomt, at Strikepolitikken har bidraget sit til bryde Sædvanens Indflydelse, og til at indføre det Forhold, at Svende og Mestre som forskellige Parter hver for sig udbytte de tilfældig skiftende Konjunkturer saa meget som muligt i deres egen Favør. Hvorvidt dette ikke har kunnet undgaas paa Grund af Tidsforholdenes sociale Karakter i det Hele taget, skulle vi ikke her komme nærmere ind paa.

Naar Priskuranterne under denne Udvikling ikke destomindre have haft deres Betydning, om den end langt fra har været saa stor som i tidligere Tider, saa maa dette altsaa ikke saa meget bero paa de i Begyndelsen af denne Undersøgelse blandt andre fremhævede Momenter, at Prislisterne ligesom fixere det gængse, det sædvanemæssige gennem sine Taxter og ligesom indeholde en stiltiende Appel til Mestrenes Retsind og Billighedssans. Ihvorvel disse Momenter endnu kunne spille nogen Rolle, ligger dog det, hvorpaa Akcenten nu maa siges ganske afgjørende at hvile, paa et helt andet Punkt. At der i et Fag eksisterer en Priskurant, saaledes at de Forandringer, der muligvis indtræde,

foregaa igjennem Forhøjelser eller Nedsættelser af dennes Satser, vil jo nemlig med andre Ord sige, at Arbejds-lønnen under de vexlende Konjunkturer stadig fastsættes under Et for hele Faget, ens for alle dets Medlemmer, og at dette sker gjennem Forhandlinger og fælles Overenskomst mellem Arbejdsgivere og Arbejdere. Dette er Virkeligheden en Hovedsag; thi Kjærnen i alle Stridigheder mellem Mestre og Svende maa i Reglen søges i Spørgsmaalet om den collective Behandling af Arbejds-lønnen Bestemmelse, i Spørgsmaalet om, hvorvidt Arbejds-lønnen skal fastsættes ensidig af Driftsherren eller gjennem Overenskomst mellem de samlede Arbejdere paa den ene Side og de samlede Mestre paa den anden Side. — Hvor der er Priskurant, er dette Spørgsmaal løst, og Arbejdernes Indflydelse paa Lønnen given. Er der imidlertid ingen saadan Priskurant, have Arbejderne som oftest de største Vanskeligheder ved at faa Akkordbetalingen fastsat under Et for hele Faget. Man vægrer sig da i Almindelighed ved alle forekommende Lejligheder ved at forhandle med Fagforeningen eller med Delegerede fra Arbejderne som Helhed — Noget, som jo derimod, hvor der er Priskurant, forstaar sig ganske af sig selv — idet man nemlig fastholder som almindelig Princip, at Lønningsspørgsmaalet er «en frivillig Sag imellem enhver Mester og enhver Svend», hvilket atter vil sige, at det skal bero paa, hvad den enkelte Mester i de enkelte Tilfælde kan komme overens om med den enkelte Svend. Derved er imidlertid som oftest den ensidige Bestemmelse af Arbejds-lønnen ved Driftsherren given. Hvor den enkelte Arbejder staar overfor Arbejds-herren, er han stadig paa Grund af sin Fattigdom nød

saget til betingelsesløst at udbyde sin Arbejdskraft, og selv hvor han har en Fagforening i Ryggen, vil denne i Reglen ved den individuelle stykkevise Akkorderen, naar den da ikke er meget stor og dygtig, fuldstændig mangle Overblik over Forholdene, førend de nedad-gaaende Tendenser have fuldbyrdet sig. — Først naar Arbejderne forhandle som en Koalition, komme de til at staa overfor Arbejdsherrerne som en ligeberettiget Faktor ved Lønningsbestemmelsen, som Sælger overfor Kjøber; først naar Forhandlingerne om Arbejdslønnens Fastsættelse foregaa mellem hele Fagets Arbejdere og Arbejdsgivere, bliver der Tale om en virkelig Akkordering imellem to, hver for sig selvstændig stillede Parter. Den enkelte Arbejder er derimod i Almindelighed, som allerede ovenfor bemærket, ved den enkeltvise Kontrahering mellem Mester og Svend personlig trykket af Arbejdsherrens sociale og økonomiske Overlegenhed, der beror paa, at denne til enhver Tid kan undvære den enkelte Arbejder, hvorimod det naturlige Forhold træder frem i sin Renhed, hvor Arbejderne som samlet Helhed staa overfor Driftsherrerne, og hvor følgelig begge Parters Uundværlighed er mere umiddelbart indlysende.

Det er da dette for Arbejderne hovedvigtige Princip, der forudsætningsvis er fastslaaet alene derigjennem, at der overhovedet eksisterer en Priskurant til Stadighed i et Fag, hvortil alle Forandringer knytte sig efter forud-gaaende Forhandling og Overenskomst. Og det er ikke alene slaaet fast paa ren formel Vis; dets Gjennemførelighed og stadige Opretholdelse er i og for sig lettet gjennem denne Lønningsform. Der er ved en saadan Prisfortegnelse givet ligesom et fast Holdepunkt for Or-

ganisationen*); man véd nu i de enkelte Tilfælde, hvad det er, man maa holde fast ved for at bevare det samlede «Standard-niveau», og Organisationens Opgave bliver derfor simpel og naturlig letvindt og ligefrem at tage fat paa. — Paa den anden Side véd Mestrene, at en Tilsidesættelse af Priskuranten er det samme som Signalet til Strid og Splid, til Striker og Tab af Tid og Penge, og de ville derfor i deres egen Interesse føle sig naturlig bundne til en Priskurant, som de jo desuden selv have været med til at fastsætte, — naar de da ikke ved en umaadeholden Benyttelse af tilfældige Konjunkturer ere blevne tvungne ind paa en ublu og opskruet Prisfortegnelse.

Denne Priskuranternes nøje Sammenhæng med Fagorganisationen, er jo af den allerstørste Betydning, fordi det under vore nuværende Forhold netop er ad denne Vej, at Arbejderne selv kunne haabe at vinde bedre Kaar end hidtil. Hvorvidt de formaa at drive Arbejdslønnen i Vejret, og hvor fast de paa den anden Side formaa at holde den derved vundne «standard of life» beror nuomstunder væsenlig paa Fagorganisationen. Det bliver mindre og mindre Sædvane**) og Billighed, og mere og mere den frie Konkurrence, der kommer til at beherske disse Forhold*), og derfor er

*) Jfr. ovfr. S. 197—98.

**) Ved Sædvanens Indvirkning tænke vi jo her, som det let vil ses af hele Sammenhængen, paa dette Moments konservative (stivnende) Indflydelse, derimod ikke paa dens Betydning ved Dannelsen af «standard of life», det regulerende Midtpunkt for Konkurrencens Svingninger, derved nemlig, at kun de Goder, fysiske og sociale, som gjennem de forskellige Forhøjelser fæstne sig og blive sædvanemæssige, blive bestemmende for denne Faktors Udvikling.

just Udviklingen af en kraftig, solidarisk og velhavende Organisation af den største Vigtighed. Om den er tilstrækkelig, om Arbejderne ikke desforuden i væsenlige Henseender maa støttes af Staten, er et andet Spørgsmaal, som Dag for Dag vanskeligere lader sig afvise, men saalænge den nuværende Samfundsordning ikke forandres radikalt fra Grunden af, vil Arbejderassociationen altid være af overordenlig stor Betydning. Det er da ikke længere ved at exploitere bortsvindende Lønningsfaktorers Indflydelse i Arbejdernes Favør, men ved praktisk og nemt at realisere Associationsprincippet og lette dets Formaal i Retning af Opretholdelsen af en gunstig «standard of life» — ikke mindst ved at give denne Faktor dens bestemte Formulering — at Priskuranterne fremtidig ville faa deres Betydning.
